



Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 23. november 2017
(OR. en)

14624/17
ADD 1

SOC 740
GENDER 38
ANTIDISCRIM 56
EMPL 561
EDUC 423

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Alaliste esindajate komitee / nõukogu
Teema:	Sooline segregatsioon hariduses, koolituses ja tööturul Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi (EIGE) aruande kommenteeritud kokkuvõte

Delegatsioonidele edastatakse lisas eesistujariigi Eesti palvel Euroopa Soolise Võrdõiguslikkuse Instituudi (EIGE) koostatud aruande „Sooline segregatsioon hariduses, koolituses ja tööturul“¹ kommenteeritud kokkuvõte.

¹ Aruanne Pekingi tegevusprogrammi rakendamise läbivaatamise kohta, milles käsitletakse eelkõige määrava tähtsusega valdkondi B: „Naiste haridus ja koolitus“, L: „Tütarlapsed“, K: „Naised ja keskkond“ ja F: „Naised ja majandus.“

Kommenteeritud kokkuvõte

Sooline segregatsioon on sügavalt juurdunud nähtus haridussüsteemides ja kutsealadel kogu ELis. See viitab ühe soo esindajate koondumisele teatud haridusvaldkondadesse või kutsealadele (horisontaalne segregatsioon) või teatud palgaastmetele, vastutustasanditele või positsioonidele (vertikaalne segregatsioon). Kuigi tänapäeval töötavad naised kõikidel kutsealadel, mis varem olid üksnes meeste pärusmaa, on nende osakaal teatud kutsealadel (nt ehitajad, insenerid või IKT-spetsialistid) ikka veel minimaalne. Teisest küljest domineerivad paljudel kutsealadel (nagu koolieelne haridus, õendus, hooldus ja majapidamistööd) üldiselt naised. Sooline segregatsioon piirab elus tehtavaid valikuid ning haridus- ja töövõimalusi, põhjustab ebavõrdset tasustamist, tugevdab veelgi sooliseid stereotüüpe ja piirab juurdepääsu teatud töökohtadele, juurutades samas ebavõrdseid võimusuhteid naiste ja meeste vahel avalikus ja erasektoris.

Sooline segregatsioon mõjutab negatiivselt naiste ja meeste võimalusi tööturul ja ühiskonnas üldiselt. Naiste tööturul osalemise pidev suurenemine viimastel kümnenditel on suuresti tingitud sellest, et naised asuvad tööle tavapärastele naiste töökohtadele, mitte aga naiste ja meeste ühtlasemast jaotumisest erinevate sektorite ja kutsealade vahel. Sooliste takistuse tõttu ei suuda mitmed sektorid (nt inseneeria ja IKT) suurtest kasvuperspektiividest ja spetsialistide puudusest hoolimata ligi meelitada naistötajaid ning neid hoida. Ka meeste puhul on elukutsevalikul palju takistusi, sealhulgas madalam palk nendes sektorites, kus naiste kontsentratsioon on suur, ning eelarvamused seoses meeste töö- ja eraelu tasakaalu eeldatavasti väiksema vajadusega või nende sobivusega haridus- või hooldussektoris töötamiseks. Sooline segregatsioon on üks oskuste nappuse ja ülejäämise põhjustest ning sellel on suur, ehkki tihti ikka veel piisava tähelepanuta jääv mõju paljudele poliitilistele algatustele, sealhulgas nendele, millega ergutatakse majanduskasvu ja vähendatakse pikaajalist töötust. Kiiresti muutuv ja digitaliseeruv töömaailmas, kus iga andekas inimene loeb, takistab see ELi kogu innovatiivse ja majandusliku potentsiaali realiseerimist.

Võttes Pekingi tegevusprogrammi alased kohustused, tunnistasid poliitikakujundajad ammu vajadust kaotada tööalane segregatsioon, edendades eelkõige naiste võrdset osalemist kõrget kvalifikatsiooni nõudvatel töökohtadel ja juhtivatel ametikohtadel ning muude meetmete kaudu (näiteks nõustamine ja tööle suunamine), mis toetavad nende tööalaseid karjäärivõimalusi ja edasiliikumist tööturul, ning stimuleerides nii naiste kui ka meeste elukutsevalikute mitmekesistamist; samuti vajadust innustada naisi asuma tööle ebatraditsioonilistele töökohtadele, eriti teaduse ja tehnoloogia valdkonnas, ning mehi otsima tööd sotsiaalsektoris (ÜRO, 1995). Soolise segregatsiooni vastu võitlemiseks on tehtud mitmeid ELi ja riiklikke algatusi. Nende hulka kuuluvad hariduse ja koolituse valdkonna strateegiline raamistik (HK 2020), tööhõive ja majanduskasvu strateegia „Euroopa 2020“, ELi strateegiline kohustus soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks aastatel 2016–2019 (milles määratletakse naiste ja meeste võrdväärne majanduslik sõltumatus prioriteetse valdkonnana) ning hiljuti loodud Euroopa sotsiaalõiguste samm, mille eesmärk on tõhusamalt tagada sotsiaalsed õigused, et toetada õiglaseid ja hästi toimivaid tööturges.

Käesolev aruanne keskendub hariduse ja koolituse valdkonnale ning kutsealadele, kus sooline segregatsioon on suur (domineerib üks sugu). Eelkõige keskendutakse teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonnale (STEM) ning hariduse, tervishoiu ja sotsiaalse heaolu valdkonnale (EHW). Analüüsis käsitletakse kolmanda taseme haridust / koolitust ISCEDi tasemetel 5–8 (kolmanda taseme hariduse lühitsüklist doktoriõppe või samaväärse haridustasemeni) ning kutseharidust ja -õpet ISCEDi tasemetel 35 ja 45 (keskharidus ja kutsekeskharidus või kutseõpe keskhariduse baasil).

STEM-valdkonnas on kõige suurema meeste osakaaluga haridusvaldkond ühelt poolt IKT ja inseneeria ning teiselt poolt tootmine ja ehitus, kusjuures naiste osakaal on vastavalt 17% ja 19%. EHW-õppevaldkondadest on sooline segregatsioon hariduse valdkonnas suurem kui tervishoiu ja sotsiaalse heaolu valdkonnas, kusjuures meeste osakaal on vastavalt 19% ja 21%. Viimase kümnendi jooksul (2004–2015) on ELis naiste osakaal STEM-valdkonnas hariduse omandanute hulgas vähenenud 23%lt 22%ni. Samuti ei ole tehtud edusamme meeste osakaalu suurendamisel EHW-õppevaldkondades, mis jäi ELi tasandil samal ajavahemikul (2004–2015) ligikaudu 21% juurde. Väga mitmekesisel STEM-valdkonnas vähenes hariduse omandanud naiste osakaal eelkõige IKT-valdkonnas (20 liikmesriigis), kusjuures inseneeria, tootmise ja ehituse õppevaldkondades (STEM-valdkondadest suurim) toimus olulisi muutusi vähe. Sellistes valdkondades nagu loodusteadused, matemaatika ja statistika on säilinud hariduse omandanute sooline tasakaal.

Sooline segregatsioon on peaaegu kõikides ELi riikides palju suurem kutsehariduses kui kolmanda taseme hariduses. Üldiselt moodustavad naised ELis STEM-valdkonnas kutsehariduse omandanutest üksnes 13% ning STEM-valdkonnas kolmanda taseme hariduse omandanutest 32%. Viies riigis (EE, IT, PL, PT, RO) on STEM-valdkonna kolmanda taseme hariduse omandanute hulgas sooline tasakaal, kuid üheski riigis ei ole saavutatud soolist tasakaalu kutsehariduses. Viimasel kümnendil täheldati huvi vähenemist STEM-valdkonna õpingute vastu kõikide üliõpilaste hulgas, kuid eriti kutseharidust omandavate naiste hulgas. EHW-valdkonna õpingutes ei ole ükski riik seni saavutanud soolist tasakaalu õpilaste hulgas ei kolmanda taseme hariduses ega kutsehariduses: mehed moodustavad 16% EHW-valdkonnas kutsehariduse omandanutest ja 23% kõnealuses valdkonnas kolmanda taseme hariduse omandanutest. Andmed näitavad, et suurenenud on naiste ja meest huvi tervishoiu, hariduse ja sotsiaalse heaolu alase kutsehariduse vastu.

Suurema meeste osakaaluga haridusvaldkondades hariduse omandanud naiste tööhõive võimalused on meeste omadest märkimisväärselt madalamad. 2014. aastal oli STEM-valdkonnas kolmanda taseme hariduse omandanud naiste tööhõive määr ELis 76%. See on üle kümne protsendipunkti võrra madalam kui sama kvalifikatsiooniga meeste tööhõive määr ja kolme protsendipunkti võrra madalam kui kolmanda taseme hariduse omandanud naiste keskmine tööhõive määr. Vastupidiselt naiste üldise tööhõive määra suurenemisele ELis, STEM-valdkonnas hariduse omandanud naiste tööhõive määr ajavahemikus 2004–2014 langes. Lisaks on märkimisväärselt tõusnud STEM-valdkonnas kutsehariduse omandanud naiste mitteaktiivsuse määr. Kogu ELis oli EHW-valdkonnas hariduse omandanud meeste tööhõive määr kõrgem meeste keskmisest tööhõive määrast ja ka kõikide kolmanda taseme hariduse omandanud meeste omast.

Haridussüsteemist tööellu üleminekul on sool oluline roll noorte meeste ja naiste suunamisel soopõhiste töökohtadele soorollidele mittetüüpiliste töökohtade asemel. Võimalused leida oma haridusprofiilile vastav töökoht on EHW-valdkonnas hariduse omandanud naistel suuremad kui STEM-valdkonnas hariduse omandanud naistel ning meeste puhul on olukord vastupidine. STEM-valdkonnas kolmanda taseme hariduse omandanute hulgas töötab STEM-valdkonna kutsealadel ainult kolmandik naistest, kuid meestest pooled. Kutsehariduse omandanute seas on vahe veelgi suurem; STEM-valdkonna kutsealadel töötab vaid 10% naistest, kuid 41% meestest. Neist, kes on STEM-valdkonnast eemaldunud, tegeleb 21% kolmanda taseme haridusega naistest õpetamisega ja 20% STEM-valdkonna kutseharidusega naistest töötab müügi alal. Haridusprofiiliga sobiva töö leidmise võimalused on võrdsemad EHW-valdkonna kutsealadel, kus erialase töö leiavad pooled mis tahes haridustasemega naistest ja meestest.

Sooline segregatsioon on STEM- ja EHW-valdkondade kutsealadel püsivalt suur ja olukord ei ole viimasel kümnendil paranenud. Meeste osakaal EHW-valdkonna kutsealadel vähenes ELi tasandil 30%lt 2004. aastal 26%ni 2014. aastal. See on osaliselt tingitud meeste pensionile minekust, kes vanuseklassis 60–64 moodustavad umbes 40% EHW-valdkonna tööjõust, samas kui kõige nooremas vanuserühmas on mehi palju vähem (23%). Naiste osakaal STEM-valdkonna kutsealadel natuke suurenes: 13%lt 2004. aastal 14%ni 2014. aastal. STEM-valdkonnas töötavate naiste osakaalus ei ole vanuserühmade lõikes erinevusi täheldatud.

Sooline segregatsioon erineb märkimisväärselt riigiti ning STEM- ning EHW-valdkondade kutsealade vahel. Seega on arenguruumi palju. Ehitustöölised, elektri- ja elektroonikatööstuse töölised, metallitöölised, masinaehituse jms alade töölised ja IKT-valdkonna töötajad on peaaegu eranditult mehed, samas kui hoolduse valdkonnas tegutsevad valdavalt naised. Teaduse ja inseneeria valdkonna spetsialistide hulgas valitseb sooline tasakaal ainult ühes riigis (LV). Seadme- ja masinaoperaatorid on mõnes riigis valdavalt mehed, kuid teistes riikides on see väga suure naistöötajate osakaaluga kutseala. Töötajate sooliselt tasakaalus jaotus on saavutatud mõnes riigis (abi)tervishoiutöötajate puhul; seevastu on mehed kõikides liikmesriikides alaesindatud õpetaja kutsealal.

Sooline segregatsioon on kõigis sektorites üheks olulisemaks soolise palgalõhe põhjuseks. Sooline palgalõhe takistab omakorda soolise segregatsiooni vähendamist. Palgataseme erinevused kõigis sektorites võivad mitte ainult vähendada naiste motivatsiooni asuda tööle valdavalt meeste kutsealadele, vaid heidutada ka mehi naiste suure osakaaluga kutsealadele sisenemast. Leiti, et uuritavates sektorites juba töötavate inimeste seas on korrigeerimata palgalõhe STEM-sektoris väiksem kui EHW-sektoris, kuigi esineb suuri erinevusi riikide ja allsektorite lõikes. Näiteks tootmis- ja IKT-sektoris teenisid mehed naistest rohkem kõikides ELi liikmesriikides, kuid jäätme- ja saastekäitluse või ehitussektoris oli naistel mõnes liikmesriigis kõrgem keskmine palk kui meestel.

Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigi Eesti (2017) palvel uuritakse käesolevas aruandes 2004.–2015. aastal ELis tehtud edusamme soolise segregatsiooni vähendamises hariduses, koolituses ja tööturul. Analüüs põhineb olemasolevatel ja kavandatud uutel Pekingi näitajatel, mis käsitlevad soolist segregatsiooni hariduses, haridussüsteemist tööellu üleminekut ja kutsealast segregatsiooni. Aruandes on kasutatud palju mitmesuguste andmeallikate, sealhulgas UNESCO/OECD/Eurostati, Euroopa tööjõu-uuringu, Eurofoundi Euroopa töötingimuste uuringu ning Cedefopi Euroopa oskuste ja töökohtade uuringu andmeid.